

การประเมินมาตรการภาครัฐในการอนุรักษ์เมืองเก่า : กรณีศึกษาผังเมืองรวมเมืองและเทศบัญญัติ
ของเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

An Assessment of Government Measures for Historic Town Conservation: A Case Study of
The Comprehensive City Plan and Municipal Regulations of Takua Pa Old Town, Phang Nga Province

นางสาวอิสยาภรณ์ ชาญพานิชย์¹

Issayaporn Chanpanich²

รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์³

Associate Professor Nattawut Preyawanit, Ph.D.⁴

บทคัดย่อ

เมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสูงโดยเฉพาะในด้านการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น อาคารสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส ศาลเจ้าและโบราณสถาน ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และความรุ่งเรืองในอดีต อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าองค์ประกอบทางกายภาพหลายจุดมีแนวโน้มเสื่อมโทรมและถูกละเลย แม้พื้นที่ดังกล่าวจะได้รับการประกาศเป็นเขตเมืองเก่าแล้วก็ตาม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. 2567 และเทศบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2556 ในการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ผ่านเครื่องมือและมาตรการทางผังเมืองและเทศบัญญัติวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยการศึกษาทฤษฎีและกรณีตัวอย่างเมืองเก่าในประเทศ การสำรวจภาคสนามและประเมินอาคารในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดด้านการวางผังเมืองและการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแม้ผังเมืองรวมและเทศบัญญัติจะมีบทบาทในการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและรูปแบบอาคาร แต่กลับยังขาดการบูรณาการกับแนวทางการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ รวมถึงยังไม่มีมาตรการเฉพาะเจาะจงที่ครอบคลุมคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของเมืองเก่าอย่างเพียงพอข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การปรับปรุงมาตรการทางผังเมืองและเทศบัญญัติให้มีความเฉพาะต่อพื้นที่เมืองเก่า การกำหนดขอบเขตชัดเจนของพื้นที่

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหานิติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² Master's degree student, Master of Urban and Environmental Planning Program, Faculty of Architecture, Silpakorn University

³ อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหานิติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ Advisor, Master of Urban and Environmental Planning Program, Faculty of Architecture, Silpakorn University

อนุรักษ์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเมืองอย่างสมดุล
และยั่งยืน

คำสำคัญ : ผังเมืองรวมเมือง , เทศบัญญัติ, เมืองเก่า , ตะกั่วป่า

ABSTRACT

Takua Pa Old Town in Phang Nga Province holds significant historical and cultural value, particularly through its tangible cultural heritage—such as Sino-Portuguese architecture, shrines, and historical buildings—that reflect the town’s rich multicultural past and its economic prosperity during the 19th–20th centuries. However, despite being officially designated as a “historic town zone” in 2015, recent physical changes—especially the deterioration and abandonment of valuable architectural assets—pose threats to the area’s identity and long-term cultural sustainability.

This research aims to (1) analyze the role of the 2024 Takua Pa Comprehensive Plan and the 2013 Municipal Ordinance in preserving the town’s tangible cultural heritage, and (2) propose sustainable conservation guidelines through urban planning and municipal regulatory tools. The methodology includes literature review, case studies of historic towns in Thailand, field surveys, and comparative policy analysis.

The findings reveal that while the city plan and municipal ordinance provide basic land use and building control measures, they lack an integrated conservation approach tailored to the unique heritage character of Takua Pa. Key issues include insufficient architectural preservation mechanisms, lack of detailed zoning for heritage assets, and limited community participation.

The study recommends improving regulatory measures to specifically address the needs of heritage zones, establishing clear conservation boundaries, enhancing public engagement, and integrating conservation objectives into broader urban development strategies to ensure long-term resilience and identity preservation of the historic town.

KEYWORD : Comprehensive Plan , Municipal Ordinance , Old Town , Takua Pa

บทนำ (Introduction)

เมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภาคใต้ เคยเป็นศูนย์กลางการค้าและการทำเหมืองแร่ดีบุกที่รุ่งเรืองในช่วงศตวรรษที่ 19–20 อัตลักษณ์ของเมืองสะท้อนผ่านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น อาคารแบบชิโน-โปรตุกีส ศาลเจ้า โบราณสถาน และสิ่งปลูกสร้างเก่าแก่ ที่ไม่เพียงแสดงถึงรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นตัวแทนของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แม้เมืองเก่าตะกั่วป่าจะยังคงปรากฏร่องรอยของคุณค่าทางสถาปัตยกรรมดังกล่าว แต่ผู้วิจัยเริ่มสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพบางประการ โดยเฉพาะอาคารทรงคุณค่าบางส่วนที่มีสภาพเสื่อมโทรมจนสูญหายและถูกทิ้งร้าง อันอาจนำไปสู่การสูญเสียอัตลักษณ์ของพื้นที่ในระยะยาว สถานการณ์นี้เกิดขึ้นทั้งที่พื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าได้ถูกประกาศให้เป็น “เขตเมืองเก่า” ตามประกาศของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 แล้วก็ตาม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจภาคสนามในเขตเมืองเก่าตะกั่วป่า โดยมีผู้เชี่ยวชาญร่วมสังเกตการณ์ เพื่อประเมินสภาพของอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในบริเวณถนนอุดมธำรา ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนกลั่นแก้ว และถนนมนตรี 2 โดยใช้วิธีการสังเกตสภาพภายนอกอาคารควบคู่กับการเปรียบเทียบข้อมูลจากภาพถ่ายและแหล่งข้อมูลเดิม ผลการสำรวจพบว่า มีอาคารที่เสื่อมสภาพจนสูญหายไปแล้วจำนวน 9 หลัง อาคารที่เสื่อมโทรมในระดับมากที่สุดจำนวน 3 หลัง และอาคารที่เสื่อมโทรมในระดับมากจำนวน 15 หลัง รวมเป็น 27 หลัง จากจำนวนอาคารทั้งหมด 153 หลัง คิดเป็นประมาณ 17.65% ของอาคารทั้งหมดในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการลดลงของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเขตเมืองเก่า

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย จึงเกิดคำถามสำคัญว่า ปัจจัยใดที่อาจเป็นเงื่อนไขให้การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเมืองเก่าตะกั่วป่าเกิดขึ้นอย่างไม่ทั่วถึงหรือไม่มีประสิทธิภาพ ในบรรดาเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่า พบว่าเครื่องมือสำคัญที่ควรสืบบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์ คือ “ผังเมืองรวม” และ “เทศบัญญัติท้องถิ่น” ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักที่ใช้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินและควบคุมรูปแบบการพัฒนาในระดับพื้นที่ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษบทบาทของผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. 2567 และเทศบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2566 ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้” โดยเฉพาะกลุ่ม

อาคารทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า เพื่อประเมินว่าทั้งสองเครื่องมือมีส่วนสนับสนุนการอนุรักษ์ได้มากน้อยเพียงใด และสามารถเป็นกลไกในการรักษาอัตลักษณ์ของเมืองได้อย่างยั่งยืนหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)

- (1) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่าและเทศบัญญัติท้องถิ่นในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของเมืองเก่าตะกั่วป่า
- (2) เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของเมืองเก่าตะกั่วป่าอย่างยั่งยืนผ่านเครื่องมือและมาตรการทางผังเมืองและเทศบัญญัติ

อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Method)

- (1) การทบทวนวรรณกรรม ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยเน้น 3 หัวข้อหลัก คือ แนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมและแนวคิดการอนุรักษ์ แนวคิดและมาตรการของผังเมืองรวมและแนวคิดและมาตรการของเทศบัญญัติ
- (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ศึกษาพื้นที่จริงโดยเน้นข้อมูล 4 ด้าน กายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและประชากร มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้
- (3) การวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย ผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. 2567 และเทศบัญญัติเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. 2556
- (4) การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์แบบมีประเด็นคำถามกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยเน้น 4 ประเด็นหลัก 1) นโยบายหรือวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองและการอนุรักษ์ 2) การใช้มาตรการผังเมืองรวมและเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาคารหรือเขตอนุรักษ์ 3) ทิศนคติต่อความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ 4) ความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- (5) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเปรียบเทียบข้อมูลภาคสนามกับทฤษฎี แนวคิด และมาตรการทางกฎหมาย
- (6) การสรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประเมินบทบาทของผังเมืองรวมและเทศบัญญัติในการอนุรักษ์เมืองเก่าตะกั่วป่า

ผลและการวิจารณ์ (Result and Discussion)

การวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเน้นการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์เข้ากับการวางผังเมือง การกำหนดเขตอนุรักษ์อย่างชัดเจน การใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ จากผลการศึกษาพบว่า เมืองเก่าตะกั่วป่า ได้มีการประกาศเขตเมืองเก่าโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) และมีความพยายามในการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์เข้ากับการวางผังเมืองรวม อย่างไรก็ตาม ในผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. 2567 ยังไม่ได้มีการระบุขอบเขตของเขตเมืองเก่าอย่างชัดเจน อีกทั้งขาดมาตรการควบคุมที่ครอบคลุมและเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ อาคารประวัติศาสตร์ ส่งผลให้การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในพื้นที่ยังไม่เกิดผล อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่กรอบแนวคิดได้กำหนดไว้

การวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดด้านการวางผังเมืองรวม

กรอบแนวคิดการวางผังเมืองรวมเน้นการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงอนุรักษ์ การควบคุมความสูงและรูปแบบของอาคาร และการวางผังพื้นที่อย่างเหมาะสมกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่ากำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณเมืองเก่าเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมทั่วไป มิได้ระบุให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มีเพียงการควบคุมความสูงของอาคาร แต่ไม่มีการควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรม และการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงอนุรักษ์ กลับขาดหายไปอย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดด้านเทศบัญญัติท้องถิ่น

กรอบแนวคิดด้านเทศบัญญัติท้องถิ่นเน้นการตราข้อบังคับเฉพาะเพื่อคุ้มครองพื้นที่อนุรักษ์ เช่น การกำหนดรูปแบบอาคาร การห้ามรื้อถอนอาคารเก่า และการควบคุมการก่อสร้างในพื้นที่ประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่า เทศบัญญัติท้องถิ่นของเมืองตะกั่วป่าไม่มีการตราข้อบัญญัติเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ การควบคุมการก่อสร้างยังเป็นข้อบังคับทั่วไป ไม่สามารถรองรับการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์กับกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดการวางผังเมืองรวม และแนวคิดเทศบัญญัติท้องถิ่น พบว่าพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า มีความพยายามในการประกาศเขตเมืองเก่าและบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์เข้ากับ การวางผังเมืองรวม ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงขาดการกำหนดขอบเขตเขตเมืองเก่าอย่างชัดเจน ในผังเมืองรวม ขาดมาตรการควบคุมที่ครอบคลุมและเหมาะสม โดยเฉพาะการควบคุมรูปแบบ สถาปัตยกรรม การใช้ที่ดินเชิงอนุรักษ์ และการมีเทศบัญญัติเฉพาะเพื่อรองรับการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในพื้นที่ เพื่อให้เห็นภาพรวมชัดเจน การประเมินผลการศึกษา เมื่อเทียบกับกรอบแนวคิดจากการสรุป มาตรการในบทที่ 2 สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์เมืองเก่าตะกั่วป่ากับกรอบแนวคิดมาตรการ

ลำดับ	เกณฑ์จากกรอบแนวคิด	มี	หมายเหตุ
1	การบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์ เข้ากับการวางผังเมืองรวม	✓	
2	การออกกฎหมายและข้อกำหนดที่ เหมาะสมต่อการอนุรักษ์	✓	มีการออกกฎหมายแต่ไม่เพียงพอในการ อนุรักษ์
3	การกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมในผังเมืองรวม	✗	มีการประกาศเขตเมืองเก่าโดยหน่วยงาน ภายนอก แต่ไม่มีการระบุขอบเขตในผัง เมืองรวม
4	การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิง อนุรักษ์ในผังเมืองรวม	✗	ผังเมืองรวมกำหนดพื้นที่พาณิชยกรรม ทัวไป ไม่มีการจัดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์
5	การกำหนดความสูงอาคาร	✓	มีการควบคุมความสูงอาคารในพื้นที่ เมืองเก่า ความสูงไม่เกิน 9 เมตร
6	การกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรม	✗	ไม่มีการควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรมใน ผังเมืองรวมหรือเทศบัญญัติ
7	การมีเทศบัญญัติเฉพาะเพื่อการ อนุรักษ์เมืองเก่า	✗	ไม่มีเทศบัญญัติเฉพาะสำหรับการ คุ้มครองพื้นที่เมืองเก่า
8	การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ เมืองเก่าเชิงอนุรักษ์ใน เทศบัญญัติ	✗	เทศบัญญัติท้องถิ่นไม่มีการกำหนดการ ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์เมือง เก่าโดยเฉพาะ มีเพียงข้อกำหนดทั่วไป ด้านการใช้ที่ดินและการก่อสร้างอาคาร เท่านั้น

ตารางการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์เมืองเก่าตะกั่วป่ากับกรอบแนวคิดมาตรการ (ต่อ)

ลำดับ	เกณฑ์จากกรอบแนวคิด	มี	หมายเหตุ
9	การควบคุมความสูงอาคารในพื้นที่เมืองเก่า	×	ไม่มีการควบคุมความสูง แต่ใช้ผังเมืองรวมเมืองเป็นกฎหมายควบคุมความสูง
10	กำหนดมาตรฐานของอาคาร เช่น รูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัสดุที่ใช้สี และลวดลายของอาคาร	×	
11	การคุ้มครองพื้นที่อนุรักษ์ ห้ามการรื้อถอนหรือทำลายอาคารอนุรักษ์และโบราณสถาน	×	

ผลการสัมภาษณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักผังเมืองชำนาญการจากสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพังงา ผู้อำนวยการกองช่าง เทศบาลเมืองตะกั่วป่า และกลุ่มตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการดำเนินงานเกี่ยวกับผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. 2567 เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม และข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

7.4.1 ผลการสัมภาษณ์ นักผังเมืองชำนาญการ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพังงา

จากการสัมภาษณ์ นักผังเมืองชำนาญการ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพังงา พบว่า ผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่าฉบับปัจจุบัน จัดทำโดยความร่วมมือระหว่างเทศบาลเมืองตะกั่วป่า และสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพังงา โดยมีเทศบาลเป็นผู้เสนอแนะทิศทางการพัฒนาเมืองตามความต้องการของท้องถิ่น ขณะที่สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองทำหน้าที่สนับสนุนทางเทคนิคและกำกับกระบวนการตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ นักผังเมืองชำนาญการพิเศษให้ข้อมูลว่า ไม่มีการกำหนดแนวทางอนุรักษ์เฉพาะเจาะจงในผังเมืองรวม เนื่องจากเทศบาลเมืองตะกั่วป่าไม่ได้เสนอให้มีการจัดทำเขตเมืองเก่าอย่างเป็นทางการภายในแผนที่เสนอ มีเพียงข้อกำหนดควบคุมความสูงอาคารต่อเนื่องจากการที่ไม่มีนโยบายหรือแนวทางอนุรักษ์ที่ชัดเจนในระดับท้องถิ่น และเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงส่งผลให้การวางแผนผังเมืองในครั้งนี้มุ่งเน้นการกำหนดพื้นที่

เพื่อกิจกรรมพาณิชยกรรมและการขยายตัวของเมืองมากกว่าการวางแผนอนุรักษ์เมืองเก่า ผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในการจัดทำผังเมืองรวม โดยเฉพาะการขาดการบูรณาการนโยบายด้านการอนุรักษ์เข้ากับแผนพัฒนาเมือง และการขาดความเชื่อมโยงระหว่างระดับนโยบายและการปฏิบัติในพื้นที่จริง

ผลการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองตะกั่วป่า

จากการสัมภาษณ์นายพรเทพ นวลละออง ผู้อำนวยการกองช่าง เทศบาลเมืองตะกั่วป่า พบว่า นายกเทศมนตรีมีนโยบายที่ไม่ต้องการให้เขตเมืองเก่าตะกั่วป่า “แซ่แซ้ง” หรือคงอยู่ในสภาพเดิมโดยไม่พัฒนา แต่ต้องการให้เกิดการใช้พื้นที่อย่างมีชีวิตชีวา โดยเน้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวในการใช้พื้นที่ร่วมกัน เนื่องจากในปัจจุบันมีบ้านร้างบางส่วน ซึ่งเป็นผลกระทบจากการประกาศเขตเมืองเก่าในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ให้ข้อมูลมองว่าภาพรวมของชุมชนยังขาดความกระตือรือร้นในการอนุรักษ์ แม้จะมีกลุ่มเล็ก ๆ บางกลุ่มที่พยายามขับเคลื่อนเรื่องนี้อยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาเมืองแต่ก็ไม่ต้องการให้ถูกบังคับหรือควบคุมมากเกินไป ในส่วนของการจัดทำเทศบัญญัติ เทศบาลมีแนวคิดที่จะจัดทำข้อบัญญัติเพื่อรองรับการอนุรักษ์เมืองเก่า แต่ยังมีข้อกังวลในเรื่องความสอดคล้องกับกฎหมายระดับชาติ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการออกข้อบัญญัติเฉพาะสำหรับพื้นที่เมืองเก่า

ผลการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนในพื้นที่จำนวน 4 คน ประกอบด้วย นางสาวภัทรวดี วิริยะเจริญรัตน์ นางนิสยาชล แซ่คู นายชูเกียรติ ผ่องแผ้ว และนายสฤณี สุระกิจ ซึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยและประกอบกิจการในเขตเมืองเก่าตะกั่วป่า ได้ให้ความเห็นว่า ภาพรวมชุมชนไม่ได้มองว่าเมืองเก่าตะกั่วป่าอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม แต่ยอมรับว่ามีอาคารบางส่วนทยอยสูญหายหรือถูกรื้อถอนไปเนื่องจากสภาพอาคารที่มีอายุเก่าแก่และขาดการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวนอาคารทรงคุณค่าในพื้นที่ลดลงเล็กน้อย ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงความกังวลว่าหากยังไม่มีหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการอนุรักษ์หรือสนับสนุนการดูแลอาคารเหล่านี้อย่างจริงจัง อาจทำให้อาคารที่มีคุณค่า เหล่านั้นลดน้อยลงไปตามกาลเวลา

นอกจากนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังเสนอว่าควรมีการอนุรักษ์อาคารแบบเดิมไว้ให้มากที่สุดเนื่องจากอาคารเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ อีกทั้งยังเรียกร้องให้ภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องออกกฎหมายหรือมาตรการควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าให้สอดคล้องกับลักษณะดั้งเดิม เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ไว้ในระยะยาว

บทสรุป (Conclusion)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่าและเทศบัญญัติท้องถิ่นในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของเมืองเก่าตะกั่วป่า และเสนอแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของเมืองเก่าตะกั่วป่าอย่างยั่งยืน ผ่านเครื่องมือและมาตรการทางผังเมืองและเทศบัญญัติโดยอ้างอิงกรอบ แนวคิดด้านการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม เครื่องมือและมาตรการ การวางผังเมืองรวม และเทศบัญญัติท้องถิ่น

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า เมืองเก่าตะกั่วป่ามีการประกาศเขตเมืองเก่าโดยหน่วยงานภายนอก และมีความพยายามในการบูรณาการแนวทางการอนุรักษ์เข้ากับการวางผังเมืองรวมในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ผังเมืองรวมเมืองตะกั่วปายังไม่ได้กำหนดขอบเขตของเมืองเก่าอย่างชัดเจน ขาดมาตรการควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรม และไม่มีการตราเทศบัญญัติเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์ ส่งผลให้การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในพื้นที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ จากการประเมินสภาพอาคารในเขตเมืองเก่า พบว่า มีอาคารที่เสื่อมสภาพจนสูญหายแล้วจำนวน 9 หลัง อาคารที่มีสภาพเสื่อมโทรมในระดับมากที่สุดจำนวน 3 หลัง และอาคารที่เสื่อมโทรมในระดับมากจำนวน 15 หลัง รวมทั้งสิ้น 27 หลัง จากอาคารทั้งหมด 153 หลัง คิดเป็นประมาณร้อยละ 17.65 ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวโน้มการลดลงของอาคารที่มีคุณค่า ทางสถาปัตยกรรม และตอกย้ำข้อจำกัดของกลไกการอนุรักษ์ที่ยังไม่สามารถป้องกันการเสื่อมสภาพ ของมรดกทางกายภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการสัมภาษณ์พบว่า ผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่าให้ความสำคัญกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ขณะที่ระดับนโยบายท้องถิ่นยังขาดการผลักดันในประเด็นนี้เป็นรูปธรรม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมองว่าชุมชนยังไม่แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการอนุรักษ์มากนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถาม

ประชาชนในพื้นที่ กลับพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ตระหนักถึงคุณค่าของพื้นที่เมืองเก่า และต้องการให้มีการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างระหว่างทัศนคติของหน่วยงานภาครัฐกับเจตนารมณ์ของประชาชน อันควรนำไปสู่การทบทวนแนวทางการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง (References)

Feilden, B. M. (2003). Conservation of historic buildings (3rd ed.). Routledge.

UNESCO. (2011). Recommendation on the historic urban landscape. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2565). คู่มือการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารสำหรับเจ้าพนักงานท้องถิ่น.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2566a). มาตรฐานการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2566.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2566b). มาตรฐานการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2566 (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักงานคณะกรรมการนโยบายการผังเมืองแห่งชาติ.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2567). ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผังเมืองรวมภูเก็ต.

กรมโยธาธิการและผังเมือง, ก. (2563). รายงานการศึกษาโครงการออกแบบวางผังพื้นที่เฉพาะชุมชนเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.

กระทรวงมหาดไทย. (2560). กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดตาก พ.ศ. 2560.

กระทรวงมหาดไทย. (2566a). กฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พ.ศ. 2566.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 140 ตอนพิเศษ 63 ง, 1–122.

กระทรวงมหาดไทย. (2566b). กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2566.

กระทรวงมหาดไทย. (2568). กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พ.ศ. 2568 2568. ราชกิจจานุเบกษา, 142(พิเศษ 140 ง), 1–16.

เทศบาลนครภูเก็ต. (2553). เทศบัญญัติเทศบาลนครภูเก็ต ว่าด้วยการควบคุมอาคารในเขตเมืองเก่า พ.ศ. 2553.

เทศบาลนครภูเก็ต. (2567). ประกาศเทศบาลนครภูเก็ต เรื่อง กำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองเก่าภูเก็ต พ.ศ. 2567.

เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. (2556). เทศบัญญัติเทศบาลเมืองตะกั่วป่า เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท พ.ศ. 2556.

เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. (2562). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองตะกั่วป่า.

เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) เทศบาลเมืองตะกั่วป่า.

บุญวรรณ. (2560). พื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า : การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว
ถวิลหาอดีต.

บุญวรรณ. (2563). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
ประชาคมและคณะกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต. (2565). กฎระเบียบชุมชนย่าน
เมืองเก่าภูเก็ต

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา. (2568). ร่างแผนปฏิบัติการ
ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าตะกั่วป่า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550). โครงการจัดทำมาตรฐาน
คุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554a). ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์
พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่1.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554b). ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์
พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่2 แนวคิดและหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการ
การอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554c). ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์
พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่5 การจัดทำแผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนา และ
บริหารจัดการเมืองเก่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554d). ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์
พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่6 บทเรียนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า
กรณีศึกษา.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). แนวทางการพัฒนาการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). แนวปฏิบัติงานของหน่วย
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์
พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่3 ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการ
อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย.
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพังงา นำเสนอด้วย GIS.